

C-KASETIT SUOMALAISTEN KÄYTTÄJIENSÄ AISTIMUISTOISSA

Kaarina Kilpiö

1970-luvun suurista muutoksista musiikinkuuntelussa ja äänentallennuksessa c-kasetit olivat nimenomaan tavallisten musiikinkuluttajien näkökulmasta suurin. Niiden suosio perustui helppokäyttöisyyteen ja liikuteltavuuteen sekä käyttäjän omien sisältövalintojen kasvaneisiin mahdollisuuksiin. Tämä artikkeli käsittelee c-kasettien suomalaisten käyttäjien kirjoitettuja muistoja kasettitekniikan aistimellisuudesta. Juuri omat valinnat ja kasettien muokattavuus näyttävät vaikuttavan ratkaisevalla tavalla pysyvien muistojen syntyyn – kasettitekniikka itsessään on massatuotettua ja arvostukseltaan matalaa. Aistit kietoutuvat muistoihin perustavanlaatuisella tavalla, mikä liittyy myös siihen, että musiikin harrastaminen ja siitä puhuminen yhdistyy kulttuurissamme ylipäätään tunteiden ja subjektiivisuuden alueisiin.

”C-kasetti toi musiikin aivan uudella tavalla osaksi myös lasten ja nuorten elämää ja lisäsi valinnavapautta musiikinkuuntelussa. Nykymaailman mitassa se takuulla tuntuu kömpelöltä ja hankalalta, mutta 1970–80-luvuilla ei tiedetty paremmasta ja käyttö oli sen mukaista. – Olisipa kiinnostavaa tietää monelleko ”kasettiskupolven” edustajalle ovat nykyiset näppärät musiikkiedostosoittimet jääneet täysin vieraksi, ja miksi?”¹

Vuonna 1963 lanseerattiin musiikkitekniologinen uutuus, jonka suuria valtteja olivat pieni koko, helppokäyttöisyys ja aito liikuteltavuus. C-kasetin standardi levisikin menestyksekkäästi, mikä voidaan tulkita kehittäjä Philipsin strategian ansioksi. Patentti pidettiin avoimena, joten eri valmistajat saivat vapaasti tuottaa formaatin kanssa yhteensopivia laitteita ja innovaatioita. Suomessa mielikuvat ”poppareiden leluista”² painoivat c-kasettien statusarvoa vertailussa muihin kuunteluformaatteihin. Seuraavalla vuosikymmenellä suomalaiset kuitenkin ot-

tivat c-kasetit arkielämänsä tärkeäksi osaksi. Tämä on luonnollisesti pääteltävissä äänitteiden myyntiluvuista, mutta sen huomaa myös musiikinkuuntelijoiden muistoista.

TUHAAT TARINAA KASETINKÄYTTÖSTÄ

Vuonna 2010 suomalaisilta pyydettiin muistitietoa c-kasettien käytöstä keräyksellä, jonka järjestivät mobiilin musiikin tutkimushanke Musiquitous³ ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Keräykseen oli mahdollista osallistua kirjeitse tai täyttämällä sähköinen lomake. Vastauksia tuli lähes tuhat, joista ylivoimaisesti suurin osa (967) sähköisinä. Niistä välittyy varsin kattava kuva kasettien paikasta käyttäjiensä elämässä 1970–90-luvuilla. *Kasettimuistot*-aineisto on talletettu Tampereen yliopiston Kansanperinteen Arkistoon.

Tässä artikkelissa tarkastelen laadullisen analyysin keinoin *Kasettimuistot*-aineiston muistoja ja kokemuksia c-kasettitekniologi-

Kasettimuistot 2010 -keräyksen kuvasatua yksityisarkistosta (nainen, s. 1967).

an käyttämisestä ja merkityksistä. Keskityn aineiston niihin osiin, joissa vastaajat kirjoittavat tunteista ja aistimuksista. Arvioin kuitenkin ensin lyhyesti keruumenetelmää, vastaajajoukon koostumusta ja vastaajien raportoimaa mielekkyyttä kysymyksenasettelussa.

Tietoverkossa on selvästi totuttu anonyymiyteen: keräyksen yhteydessä kootut nimi- ja yhteystiedot herättivät hämmennystä ja kritiikkiäkin, vaikka muisteluiden sisältö ei pinnalta katsoen ollut lainkaan arkaluontoista. Toinen kritiikin aihe oli kenties hieman yllättäen kysymysten imperfektimuoto: kaikki eivät mieltäneet kasettitarinoita muistitiedoksi, enemmänkin kokemukseronnaksi. Kasettitekniikka oli osalle vastaajista edelleen siinä määrin tärkeä ja merkityksellinen osa elämää, että sen kohteleva ”muinaismuistona” harmitti ja karkotti ainakin muutaman mahdollisen vastaajan, mikä kävi ilmi harrastajien keskinäisestä keskustelusta verkkoyhteisössä⁴.

Toisaalta taas vastausten suuri määrä ja monipuolisuus sekä niiden innoittunut luonne puhuvat sen puolesta, että kasettimuistot ovat moneltakin kantilta kiinnosta-

va tapaus suomalaisten teknologiasuhteissa. Vastaajien kirjoittaman tiedon joukossa oli myös runsaasti yllätyksiä. Tällaisia olivat esimerkiksi pieni mutta elävä c-kasettikäyttäjyden juonne nykyisessä musiikinkuuntelussa ja aidosti omintakeisen suomalaisen kasettikulttuurin tunnuspiirteiden erottuminen.

Vastaajista vanhin on syntynyt vuonna 1921 ja nuorin 1992. Ylivoimaisesti suurin osa eli 88 prosenttia vastaajista on 1960–80-luvuilla syntyneitä. Tämä kertoo Internetiä aktiivisesti käyttävän väestöosan painottumisesta nuorehkoihin ikäluokkiin⁵. SKS:n vastaajaverkoston kautta tulleet kirjevastaukset olivat vanhempien sukupolvien eli 1920–60-luvuilla syntyneiden kirjoittamia kokemuksia. On kuitenkin huomattava, että siinä missä Internet-käyttäjien määrä väestössä kasvaa mitä nuoremasta ikäryhmästä on kyse, on verkkomuistelijoiden vuosikertakymmen ehdottomasti 1970-luku. Sen jälkeen syntyneitä osallistujia on aineistossa vuosi vuodelta vähemmän. Tämän voikin nähdä vähintään heikkona signaalina ”kasettisukupolven” olemassaolosta. Tyypillinen verkkovastaaja on syn-

tynyt 1976 ja kotoisin pääkaupunkiseudun ulkopuolelta, yleisimmin kuitenkin kaupunki- tai kuntataajamasta. Aineiston sukupuolijakauma on melko tasainen lievällä miesenemmistöllä: naisia on 47,4 prosenttia vastanneista ja miehiä 52,6.

Kirje- ja nettivastaukset eivät muodosta sisäisesti yhtenäisiä ryhmiä, mutta silti kirjoittamisen muoto on selkeästi vaikuttanut tuloksiin. Kirjevastaajat (n=22) näyttävät toimineen keruukyselyjen vastaajaverkostolle oletusarvoisella tavalla. He ovat aloittaneet lukemalla kysymykset SKS:n kirjelmätyksestä, harkinneet sitten kiinnostustaan aiheeseen ja myönteiseen tulokseen tultuaan ryhtyneet vastaamaan. Toisinaan he otsikoivat⁶ ja strukturoivat tarinansa. Vaikka useat ovatkin käyttäneet toteutukseen tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmaa, on tuloksena pääosin aivan erilaista kerrontaa kuin

nettivastaajilla. Kirjeet ovat usein enemmän tai vähemmän yhtenäisiä narratiiveja. Verkkolomakkeella vastanneet puolestaan ovat – aivan loogisesti – vastanneet kysymys kerrallaan, katsomatta etukäteen mitä jatkossa tiedustellaan.

Mielenkiintoisia eroja nousee esiin, kun tarkastellaan nettivastaajien keskittymistä ensimmäiseen ja viimeiseen omin sanoin vastattavaan kysymykseen. Nämä kysymykset oli muotoiltu ”Miten kasettien käyttö alkoi – entä päättyi?” ja ”Mitä emme tajunneet kysyä? Mitä muita muistoja c-kasetti tuo mieleen?”. Näistä kohdista muodostui sähköisessä vastaamisessa tarinankerronnan kenttiä, joilla vastaajat sekä luonnostelivat suuria linjoja että uppoutuivat kasettimuistojensa yksityiskohtiin. Muihin asetettuihin kysymyksiin ei käytännössä kirjoitettu kovin laajasti. ”Väliin jääneissä” kysymyksissä peräytyvät teemat esimerkiksi taloudellisten seikkojen vaikutuksesta kuunteluun, negatiivisista reaktioista teknologiaan ja teknologian sosiaalisista kinnnekohdista kyllä tulivat esille teksteissä, joita vastaajat olivat kirjoittaneet suosimiansa aloitus- ja lopetuskenttiin. Nettivastaajatkin kenties hakivat lopulta kuitenkin vastauslomakkeesta otollista kohtaa tarinankerronnalleen.

Kyselyvastauksissa c-kasetteja luonnehditaan monin tunnepitoisin sanoin. Niitä jopa ”rakastetaan” ja usein vastaajat kertovat niiden olleen olennaisia kulttuurisenkin kirjoittajan identiteetin rakentamisprosessissa. Tietty tunnepitoisuus

Kasettimuistojen keräyslomakkeessa ei ollut kysymystä, joka olisi suoraan liittynyt kasettikulttuurin aistimellisiin piirteisiin. Vastaajat kuitenkin kirjoittivat toistuvasti näistä puolista muistoissaan, erityisesti lopun vapaassa muisteluosuudessa.

toistuu läpi aineiston, mikä on jossain määrin tyypillistä musiikkitekniologiaa koskevalle käyttäjäpuheelle.⁷ Erityisesti 1960–70-luvuilla syntyneiden antamien vastausten joukossa kasettien tuomat mahdollisuudet liittyvät henkilökohtaiseen kasvuprosessiin ja pysyvät elävinä muistoissa. Kysymys on yhtäaikaisesta ja aktiivisesta kuluttajuudesta ja tuottajuudesta: molempiin puoliin liittyviä käytäntöjä on aineistoon kirjoitettu runsain mitoin.

”SUKUPOLVENI TÄRKEIN FORMAATTI”⁸

Monet vastaajat muistelevat kasettien käyttöaikaa hyvänä ja kiinnostavana ajanjaksona heidän omassa elämässään. Valtaosa heistä on elänyt lapsuuttaan tai nuoruuttaan kasettien nousuaikana 1970-luvulla.⁹ Usealla tutkimusalueella on todettu, että nuoruusvuodet täysi-ikäistymisen molemmiin puoliin muodostavat ratkaisevan tärkeän vaiheen ihmisen elämässä mitä tulee vaikutteiden omaksumiseen ja musiikkisten makumieltymysten rakentamiseen.¹⁰ Musiikki – erityisesti populaarimusiikki – sai 1970-luvulla valtavasti lisää kuuluvuutta suomalaisten arjessa. Se levisi esimerkiksi auto-soittimiin sekä taustamusiikiksi työpaikoille ja erilaisiin kuluttamisen tiloihin. Hiljalleen myös Yleisradion musiikkiohjelmistot paitsi kasvoivat määrällisesti myös todistivat vähittäistä siirtymää ulos valistuksellisesta ja kasvattavasta ohjelmapolitiikasta.¹¹

C-kasetin käyttöölyttäminen¹² ei ole käytännössä muuttunut sitten lanseerausvuoden. Käyttäjälle tarpeelliset toiminnot, käytössä tarvittava esineistö ja sen reunaehdot ovat c-kasetiteknologian sovelluksissa samat – pienin vivahde-eroin. Formaatin äänen- ja toisto-ominaisuudet paranivat toki huikasti kehitystyön edetessä esimerkiksi uusien nauhalaatujen myötä. Ratkaisevat piirteet – helppokäyttöisyys, standardin yleisyys ja suhteellisen kestävä rakenne verrattuna esi-

merkiksi vinyylilevyihin – pysyivät joka tapauksessa ennallaan ja antoivat c-kaseteille etumatkaa suhteessa mitä erilaisimpiin formaattitarjokkaisiin.

Kasettiformaatin tekniset puutteet nostetaan *Kasettimuistot*-vastauksissa esiin turhautumista aiheuttaneine tallenteiden tuhoutumisineen ja vaurioitumisineen. Sisältöjen hauraus ja niiden vaikea uusittavuus iski yleensä varoittamatta, mutta erityisesti teknologian halpoja versioita käytettäessä oli jollain tapaa odotettavissa. Nämä tilanteet välittyivät vastauksista myös hyvin tunnepitoisina muistoina. Kasettikyselyaineistoon sopii Jaakko Suominen *Tietokoneen takapuoli* -teoksessaan esittämä näkemys teknologioista, jotka käyttämistä laajemmin ”nivoutuvat osaksi yksilöiden ja yhteisöjen elämää, osaksi elämäntapaa, tunteita ja tahtumia”¹³.

Kasettien muistettu aistimellisuus on monella tapaa mielenkiintoinen tutkimuskohde. Jan Löfströmin ytimekäs huomio siitä, että ”jokin asia tai esine saatetaan aistia toisten kvaliteettiensa kautta, kuin olemme itse tottuneet”¹⁴ on musiikkitekniologian historiaa ajatellen jo sinänsä kiinnostava. Tallenteiden kuunteluun tarkoitettujen fyysisten objektien tavataan toki arvioida monien kuuloaistiin liittyvien ominaisuuksien perusteella (live-esityksen ja tallenteen ero, erilaiset äänellä luodut tila-aistimukset jne.) Populaarikulttuurissa myös tallenteiden visuaaliset oheismateriaalit ovat saaneet tärkeän sijan. Vähemmän on tutkittu sitä, millaisen aistivan itsensä musiikkikuuntelijat haluavat kokea, muistaa ja kertoa. On myös kiinnostavaa pohtia musiikkitekniologian aistimellisuuden mahdollista muutosta. Mitkä piirteet ovat säilyneet, mitkä karsiutuneet digitaalisen musiikin käyttörutiinien myötä – ja mitä karsiutuneista käyttäjät ehkä kaipaavat?

Hannu Salmi on aistien historiasta kirjoittaessaan käyttänyt käsitettä ”kommunikatiivinen työkalupakki” ja todennut, että

aistiminen ja koko pakki tavallaan terävöityvät ja havahtuvat muutosten myötä¹⁵. Salmen tekstissä tuore ja terävä aistiminen yhdistyy ympäristön muutokseen, usein matkailuun. Kasettimuistojen perusteella myös muistelemisen voi tuottaa aikamatkan tai ”paluun muistojen tielle”¹⁶, missä aistihavainnot nousevat tietoisuuteen ja kietoutuvat (teknologia)muistoon kokonaisvaltaisella tavalla.

”NE OLIVAT ’ELÄVÄÄ, INHIMILLISTÄ’ TAVARAA”¹⁷

Jo muistelemisen sinällään tuotti useille vastaajille mielihyvää. Vastajat kuvailivat muistelemista inspiroivaksi ja emotionaalisestikin vahvaksi kokemukseksi.

Vastauksista näkyy teknologiasuhteen läheisyys ja inhimillisyys. Tekniikan inhimillistäminen on teknologian kulttuurihistoriaan perehtyneille hyvin tuttu ilmiö. Musiikkiteknologiat eivät muodosta poikkeusta tässä suhteessa. Esimerkiksi tiettyjen formaattien ylivertaisuutta on niihin mieltyneiden taholta perusteltu elollistavia ilmaisuja käyttäen. Vinyylilevyjen keräilijöiden käyttämä retoriikka sisältää runsaasti tämänkaltaisia piirteitä. Kuten vinyyliharrastajia tutkineet Emily Chivers Yochim ja Megan Biddinger kirjoittavat, kyse ei ole pelkästään menneen romantisoimisesta: keräilijät myös ”artikuloivat abstraktin suhteen teknologian ja ihmisyyden välille, perustaen sen kouriintuntuvampiin ominaisuuksiin”¹⁸. Toisin sanoen etsimällä ja löytämällä sarjatuote-tuista tallenteista inhimillisiin vertautuvia ominaisuuksia vinyyliharrastajat rakentavat läheisempää suhdetta itsensä ja käyttämänsä teknologian välille.

Kasettien kohdalla eniten elolliseen viittaavin ilmaisu puhutaan sointia eli saundia luonnehdittaessa. Pehmeys, lämpö ja erilaiset orgaanisiin kudoksiin viittaavat ilmaukset kuvaavat toistuvasti ”analogista

saundia”. Palaan näihin tarkemmin hieman tuonnempana. Aineistossa on kuitenkin huomattavasti tiiviimpiäkin teknologiasuh-teita muistelijan ja kasettien välillä, ja tällaisissa muistoissa elollistava kerronta on hyvin usein läsnä.

”Voi sanoa, että olen ollut naimisissa C-kasettien kanssa, mutta se mielihyvä, kun jokainen kappale sykähdytti itseäänitetyllä kasetilla, oli jotakin niin suurta, että se on korvannut elävät ihmiset. Ei ole koskaan yksin, kun kuuntelee musiikkia.”¹⁹

Kasetit ja niihin liittyvä laitekanta toki muistetaan realistisesti myös kuluvin, rikkoutuvina ja tiettyllä perusheikkouksilla varustettuina esineinä. Osassa muistoista heikkoudet kääntyvät positiivisiksi samalla, kun kasetista luonnostellaan (muisti)kuvaa omanlaisenaan ”persoonallisuutena” muiden tallennusalojen joukossa. Ne eivät olleet ”liian helppoja” ja onnistunut korjaaminen tuotti suurta tyydytystä käyttäjälle.

”Paboinkaan tuboutunut C-kasetti ei ollut menetetty tapaus. Auton alle jääneitä tai muuten kuorien osalta tuboutuneita nauhoja siirrettiin uusiin kuoriin ja katkenneita nauhoja teippailtiin yhteen.”²⁰

Tämä nähdään aineistossa pitkälti kaseteille ominaisena mahdollisuutena. Käyttäjän ja teknologian välille rakentuva suhde saa näissä muistoissa kiinteyttä siitä, että käyttäjä kykenee myös huoltamaan ja jopa korjaamaan maallikolle suhteellisen helposti avautuvan teknologian osatekijöitä. Omalla kekseliäisyydellään, viitseliäisyydellään ja omistautuneisuudellaan vastaajat pystyivät omaksumaankin aktiivisen roolin ja toimimaan uhkaavan tuhon torjumiseksi tilanteissa, jotka johtuivat esimerkiksi teknologian kompastuskohdista, huolimattomuudesta, luonnonolosuhteista tai muista syistä. Samankaltaista moraalista järjestystä,

jossa käyttäjän oma aktiivisuus, taitavuus ja omistautuneisuus saavat merkittävää painoarvoa ”hankalassa” teknologiasuhteessa, on havaittavissa esimerkiksi varhaista tietokone-mallia TRS-80:a harrastavien joukossa²¹.

MUISTOT KUULLUSTA

Tärkein c-kasetteihin liittyvän kokemuksen aistimellinen osatekijä on luonnollisesti auditiivinen eli kuulemiseen liittyvä. Kaseteilla oli monien mielestä erityinen saundinsa (sointinsa), jolla kuultiin omat ansionsakin.

”Vieläkin käytin joskus c-kasetteja koska ne kuulostavat hauskan analogisilta, sotkuisilta, karbeilta ja lämpöisiltä. Esimerkiksi liian lujaa äänitetyt rumpujen pellit kuulostavat tosi hauskoilta, enkä tiedä oikein muutakaan tapaa miten saman soundin saisi aikaiseksi.”²²

Monien vastaajien mielestä äänenlaatu toki oli yksinkertaisesti huono verrattuna mihin tahansa muuhun formaattiin. Erityisesti teknologian alkuvaiheessa 1960-luvun puolella näin todella olikin, mutta mitä pitemmälle 1970-lukua elettiin, sitä parempia nauhalaatuja ja toistovälineitä c-kasettimuodon käyttäjille kehitettiin.

Äänenlaadusta tuli varsin painava kysymys äänitallennemarkkinoilla, ja tilanteeseen koettiin tarjota ratkaisuja esimerkiksi vuoden 1978 *Hifi-oppaassa* julkaistu laaja artikkeli *Levy vai kasetti?* Kirjoituksen laatija ja kuuntelutestin tekijä oli etnomusikologi ja journalisti Ilpo Saunio, joka luonnehti vallitsevia ennakoasenteita seuraavasti: ”Omien havaintojeni mukaan esimerkiksi äänilevyalan työntekijät tuntuvat pitävän itsestään selvänä, että valmiiksi äänitetyt kasetit ovat vastaavia äänilevyjä huonompia”²³.

Saunio tutki vinyyli- ja kasettitallenteiden laatueroja vertailevan kuuntelun avulla. Aineistona oli 125 julkaisua, jotka edustivat eri genrejä ja tallennetuottajia. Tulok-

set jakautuvat usean eri muuttujan, kuten kohinan, taajuustoiston, särön jne. kesken. Kokonaisuutena ne voi tiivistää siihen, että kasettien materiaallisen laadun merkitys on suuri.²⁴ Nauhavalikoimiin olikin tullut laaja kirjo, jota tuottajat ja vähittäiskauppa aktiivisesti markkinoivat sekä käyttäjät ahkerasti keskusteluissaan puivat.

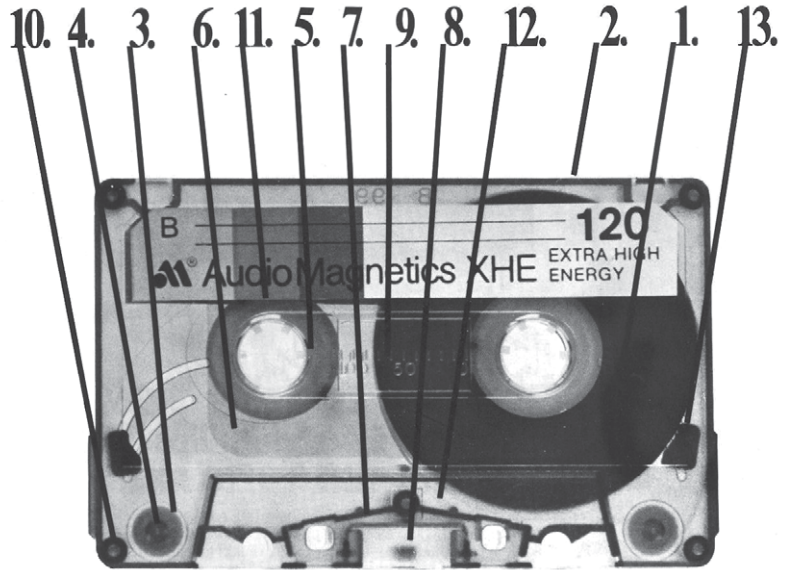
Kasettimuistot-aineistossa kuulokokemuksia luonnehtivat ilmaisut hakevat monesti innoituksensa esinemaailman sijaan elollisesta. Myönteisiä ilmaisuja ovat esimerkiksi ”lämpöinen”, ”pehmeä”, ”tuhti” ja ”omanlaatuisen”. Negatiivisten joukossa ovat esimerkiksi ”muhina”, ”tunkkanen”, ”rupuinen”, ”silkkää karhuntaaljaa” ja ”puuromainen täysrahinasoundi”. Suhtautuminen äänikuvan selkeyteen ja erottelevuuteen siis rakennetaan useilla eri kuuntelemisen tavoilla.

Kokemukset äänenlaadun tuskastuttavasta puutteellisuudesta johtivat monien vastaajien kohdalla formaatin hylkäämiseen viivyttelemättä siinä vaiheessa, kun vaihtoehtoja ilmaantui markkinoille. Ne vastaajat, jotka suhtautuvat kasettisointiin positiivisesti, toivottavat kuunteluteknologian teksteissään ikään kuin tervetulleeksi mukaan kuuntelutilanteeseen, kohdellen sitä yhtenä kokemusta muokkaavana tekijänä.²⁵ Sen vaikutus muistetaan joskus myönteisenä jopa siihen pisteeseen saakka, jossa kyse on selkeästi sisältöön kuulumattomista seikoista:

”Nykyäänkin joitakin vanhoja suosikeja kuunnellussa tulee tunne: ’hei, büsinhän olisi pitänyt loppua tässä kohtaa kesken, ja sitten tulisi se naksaus...’”²⁶

”Kasetteja kuunnellen kasvaneelle tärkeätä ei niinkään ole hyvä ja kirkas soundi vaan hyvät ja tunnelmalliset laulut/biisit. Tiettyihin häiriöihin ja naksabteluihin jopa tottui niin, että niitä odotti. Esim. kun sain erään Don Huonojen levyn vihdoon cd-nä ja siitä puuttui eräs häiriöääni (Ylöspäin buojahtava ääni), niin kappale tuntui jotenkin huonommalta =)”²⁷

1970-luvun kulues-
sa c-kasetit tulivat
teknologiana tutuiksi
eikä tarjolla ollut
tuotepuolella uusia
jymy-yllätyksiä.
Markkinointi siirtyi
korostamaan laadun
parantumista monis-
sa yksityiskohdissa,
kuten tässä Audio
Magnetics -nauhojen
kohdalla. Yksityis-
kohta mainoksesta.
Lähde *Radiokauppia*
7/1976, 133.

Yllä olevassa lainauksessa myönteiseen asenteeseen yhdistyy myös sisällön asettaminen muodon edelle. Tämä on havaittavissa toistuvasti hyvissä muistoissa. Virheiksi tiedetty äänimateriaali ohitetaan vaivatta, koska muu sisältö kuin sointi on tärkeämpää. Itselle tärkeän musiikin olennainen viehätys piilee muualla kuin täydellisessä äänentoistossa.

Yllä siteeratun kaltaiset muistot nostavat esiin myös kytköksen tallentamisen ja muistamisen välillä. Kun tallennus on ”kiinnittänyt” kasetille tietynlaisen äänellisen muodon, syrjäyttää se kuuntelijan kokemuksessa usein muut vaihtoehdot, jopa vastoin tämän parempaa tietoa. Populaarimusiikin tutkija Richard Middleton muistuttaakin tallennetun musiikin (ja äänen) ominaisuudesta ”lopullisena”²⁸: tallenteelle kiinnittyneellä äänellisellä versiolla on vahva muistiarvo jo toistettavuutensa takia.

Jäljet omasta äänitustoiminnasta ja käytetyn teknologian ”persoonallisuudesta” saavat *Kasettimuistot*-vastausten perusteella kuulua – erityisesti sitten, kun niihin on ehtinyt tottua ja niiden merkitykset omaksua.

”Ensimmäiseksi kaseteista tulee mieleeni mitä ne kuulostivat. Se rahina ja se, kun nauhat kuluivat kun kasetin parasta biisiä kelasi ja kuunteli. Kaikki äänet, joita kasettien kuulemiseen liittyi. Kelaaminen, stop, play, rec.”²⁹

Kasettisointia verrataan muistoissa ymmärrettävästi sen kanssa samoina aikajaksoina markkinoilla olleiden äänentoistalustojen sointiin. Kuvailevat ominaisuudet luovat monenlaisia asteikkoja kuuntelukokemuksen alueella: ”pehmeä analoginen vs. muovinen ja kova [mp3-saundi]”³⁰ yhdistää tunto- ja kuuloaistin lähes synesteettiseen lausumaan. Totuttua audiofiili-kieltä edustavat signaalin ja häiriön suhteeseen viittaavat määritelmät tyyliin ”ei niin clean kuin cd ja mp3, mutta ei myöskään niin kohinainen kuin LP”³¹. Sellaiset melko neutraalitkin ilmaisut kuten ”rouheaa” välittävät joka tapauksessa vaikutelman silottelemattomasta, jossain määrin amatöörimäisestä äänenlaadusta.

Elollistamisen pyrkimykset ovat vahvasti läsnä ja helposti tunnistettavia myös kasettien sointia arvioitaessa. Pehmeys ja

lämpö ovat jatkuvasti toistuvia sanoja, ja inhimillistäminen näkyy nimenomaan vertailuissa digitaalisiin äänentoistomenetelmiin. Niissä ei koeta samanlaista tarttumapintaa ja pehmeyttä – ehkä äänitiedostojen konkreettisenkin koskemattomuuden vuoksi. Kasetit siis mielletään niitä inhimillisemmiksi.

Tietokonekokemuksia kartoittanut kysely *Milloin kuulit ensimmäistä kertaa tietokoneista* (2002–2003) tuotti myös aistimellista kokemukserontaa. Äänet olivat painuneet vahvasti tietokonekäyttäjien muistiin, ja niistä kaivatuimpia olivat tietokonepelien äänimaisemat musiikkeineen – sekä hieman yllättäen myös modeemien valinta- ja yhteydenottoääni³². Viimeksi mainitun aiheuttamat jännittyneen odotuksen tunteet muistuttavat jossain määrin niitä kuvauksia, joilla kasettikäyttäjät hahmottelevat omia intensiivisiä äänitystunnelmiaan radion populaarimusiikkiohjelmien äärellä. Niistä lisää tuonnempana.

Useimmat kirjoittajista olivat kuitenkin siirtyneet digikuunteluun teknologian vanhenemisen, heikon äänenlaadun ja standardien muuttumisen myötä. Olisikin erittäin kiinnostavaa etsiä tarkempaa tuntumaa siihen, mitä ”inhimillisuus” ja lämpöisyys kuuntelussa oikein tarkoittavat musiikkiteknologian käyttäjille ja lisäksi kuinka paljon niitä kaivataan. Onko niiden muistelu nostalgialla, vai kokevatko kuulijat todella menettäneensä jotain?

”KUULLOSTANKO MÄ TOLTA?”³³ – OUTO OMA ÄÄNI

Kun c-kasettien markkinointia alkuvuosi-
na mietittiin Suomessa, musiikinkuuntelua pidettiin kasetteja laadukkaampien äänentallennusformaattien revierinä. C-kasettien kohderyhmää hahmoteltiin muualle, paljolti helppokäyttöisyyden ja formaatin hyvien tallennusmahdollisuuksien pohjalta. Esimerkiksi muistiinpanojen teko ja eri-

laiset tukitoiminnot (liittyen koululäksyjen lukuun, kaitafilmaamiseen jne.) rakensivat kodinelektronikan vähittäiskauppapuolen näkemyksen formaatin tulevista käyttöalueista³⁴. Ennustus osui pitkälti harhaan, koska se perustui tekniikan ammattilaisten turhan kapeisiin näkemyksiin – musiikin kotiaänittäminen muodostui olennaiseksi puoleksi kasettikäyttöä. On silti todettava, että ei-musiikillisten äänitysten ja kokeilujen tekemisellä on *Kasettimuistot*-aineistossa merkittävä paikkansa.

Suurin osa nykysuomalaisista on kuulut oman äänensä ensi kertaa c-kasetille nauhoitettuna. Nämä muistot muodostavat aineistossa oman ryhmänsä.

”Isosisko osti meille ensimmäisen, yhdellä pyörítettävällä valintakytkimellä varustetun kasettisoittimen joskus 1973. Ensimmäisenä iltana jokainen meidän perheessä kävi yksin laulamassa kasetille jonkun laulun. Sitteen kuunneltiin ihmetellen, naureskellen ja vähän nolostellenkin porukalla. Kaikki kuulivat silloin ensimmäistä kertaa, miltä oma ääni oikeasti kuulostaa.”³⁵

Oman äänellisen olemuksen ja ympäristön peilaamismahdollisuudet ovat merkinneet valtavan suurta muutosta suhteessa ääniteknologiaan. Tulkintani on, että yksittäisistä päätteistä tämä on ollut yksi ratkaisevimpia ”kesyyntymisen” edistäjiä kasettiteknologian kohdalla.

Äänikokeiluja omista äänistä kuunneltiin vastaajien mukaan ”hartaasti”, ”punastellen” ja ”ihmetellen”. Elämys on jäänyt erittäin vahvasti mieleen useille vastaajille. Sen merkitystä korostetaan joissain vastauksissa myös tutkijoita puhutellen:

”Kysymyksenne fokusoivat – luonnollisesti – kasetteihin ja musiikkiin. Minulle kasetti tuo kuitenkin musiikkia voimakkaammin mieleen sen, että se ensimmäistä kertaa mahdollisti oman äänen kuulemisen tallenteena.”³⁶

”...musiikkia tärkeämpinä pidän niitä kasettinauhvoja joille olen nauhoittanut monenlaisissa tilaisuuksissa ja tilanteissa olleita tapatumia tallelle.”³⁷

Hieman toisenlainen käyttö kasetin tallennusominaisuuksille on lasten äänen nauhoittaminen, joka toistuu useissa kertomuksissa. Muistoiksi nauhoittaminen liittyy haluun tehdä mahdolliseksi ajallinen siirtyminen hyödyntäen ääntä, joka niin kauan oli koettu hetkellisenä ja katoavana. Jo äänentallennuksen alkua ajoilta asti muisti ja muistamisen arvostus ovat innoittaneet teknologioiden markkinoijia lupauksiin ylettymisestä kuoleman rajan taa.³⁸ Myös *Kasettimuistot*-aineistossa on useita mainintoja kasettitalenteista, joiden kohdalla kuolemantapaukset ovat merkinneet tärkeää arvostuksen nousua erityisesti perheen ja suvun kesken. Silloin tällöin arvostus selviää vasta tallenteen tuhouduttua tavalla tai toisella.

*”Mummo laittoi sinne tervehdyksiä ja kertoi satuja ja lauloi lauluja, sekä äänitti joululauluja ym. ns. ”kahden mankan tekniikalla” – josta olemme myöhemmin saaneet kiittää sitä että mummolan kaseteista löytyy mm. tabattomasti äänittyneitä keskusteluja ukin ja mummon välillä. Suuri tragedia on se, että vanhempani eivät antaneet riittävästi viikkorahaa meille kovimman hevibuumin aikaan ekstensiviseen kopsaustyöhön tarvittavia kasettimääriä varten, mistä johtuen veljeni äänitti mummon kasettien ja isäni 70-luvulla yleisradiossa tekemien äänitysten päälle *Acceptia*, *Kreatoria*, *Megadethia* ja *WASPia*.”³⁹*

Kasettimuistot-vastaajien joukossa on runsaasti myös henkilöitä, jotka ovat käynnistäneet, löytäneet tai hioneet kasettitekniologian avulla jonkin puolen nykyistä ammatillista osaamistaan. Nämä muistot liittyvät esimerkiksi graafiseen työskentelyyn kasetinkansien parissa, tietokonepeli- tai ääni-

tysteknologiasta viehättymiseen tai oman äänen muovaamiseen radio- tai muuta äänitysläisen ilmaisua silmällä pitäen.

”’Harjoittelin’ radiotoimittamista aivan pienestä pitäen. Musiikin ja äänen yhdistelmä on kiehtonut minua aina. Oma kasettimankka, jolla pystyi kokeilemaan ja leikkimään oman äänen kanssa on totta kai vahvistanut mielenkuvaani itsestäni töissä radiossa.”⁴⁰

VÄRIKODIKASETIT JA MUITA VISUAALISIA MUISTIKUVIA

Tämänhetkissä visuaalisessa populaarikulttuurissa c-kasetilla on oma asemansa, joka liittyyneen muuhun retro-termin alle luokiteltavaan lähihistorian kuvastoon. Tätä käytettiin itse asiassa hyväksi myös kyselymme toteuttamisessa: vastaajien kesken arvottiin palkintoina muun muassa t-paitoja c-kasettikuvituksella. Retro näkyi kyselyvastauksissa vähänlaisesti, mutta pieniä mainintoja aiheesta on myös aineistossa mukana.

”Vähän aikaa sitten ostin kirpparilta hienon violetin läpinäkyvän kasetin ilman nauhoitus-tietoja ihan ulkonäön takia.”⁴¹

Visuaaliset mielikuvat ylettyvät muita aistimellisia muistoja hieman useammin myös laitteistoon ja muuhun teknologiseen ympäristöön. Vastaajat kuvailevat kasettisoittimet usein katseltavina, kosketeltavina kokonaisuuksina, joiden materiaalit ja ratkaisut he muistavat tarkasti:

”Kirjoituspöydälläni minua odotti ruskehtava, litteä pahvilaatikko. Sen kulmassa luki sinisellä Philips. Isäni oli lunastanut lupauksensa ja ostanut minulle ylioppilaslahjan ennakkoon. Kiirubdin avaamaan pakkausta. Upea radionauburi, puuta ja terästä.”⁴²

”En nyt tarkalleen muista minkä merkinen kasettisoittimeni oli, mutta soittimen väri oli

sininen ja se oli ikäänkuin pyöreän mallinen. Kädensija oli puolipyörä. Aika upean futuristinen!”⁴³

Kasettien menestystarinassa yksittäinen mutta erittäin onnistunut myyninedistämiskeino olivat Agfan Ferrocolor-kasetit. Toki muutkin värilliset kasetit aineistossa muistetaan, mutta Agfan kaseteista käyttäjien mieleen saattaa nousta myös valmistajan nimi ja jopa tuotenimike. Tämä on varsin harvinaista kulutuselektronikan lähihistoriassa, missä tuotteet vanhenevat nopeasti ja huomio keskittyy yleensä viimeisimpään uutuuteen.

”Hupaisana on jäänyt mieleen Agfan Ferrocolor -kasetit, joissa eriväriset kasetit oli tarkoitettu erityyppiselle musiikille, tyyliin keltainen jatsille, punainen rockille jne. En nyt muista enää noiden värien ja tyylien vastavuutta, mutta tuohon tyyliin se meni.”⁴⁴

Värikoodauksen käyttäminen tuotteen erottamisessa kilpailijoista oli tietenkin täysin harkittua. Kymmenen vuoden takaista keksintöä ei kovin näyttävästi voinut ulkonäön puolesta uudistaa, kun standardi määräsi pitkälti muodon ja kyseessä oli massatuote. Oli siis arvioitava, mikä uusi ja erityiseksi tekevä pürre voisi olla

Värit ja musiikkitalenteiden kuuntelu liitettiin Agfan kasettien markkinoinnissa 1970-luvulla yhteen vetoamalla kuluttajien arkiostointi- ja genreluokitustarpeisiin. Lähde: Radiokaupias 7/1976, 45.

kuluttajien kannalta tervetullut. Värikoodeja esitettiin markkinoinnissa yhdistettäväksi eri musiikinlajeihin. Vuoden 1973 mainoksessa värit ja musiikinlajit on yhdistelty mainoskieltä alkusoinnuttaen ”Popille punainen! Viihteelle violetti! Konserteille keltainen!”⁴⁵ 1970-luvun jälkipuoliskolla kasettimainonta pyrki tässä (ja ylipäättään) täsmällisempää, teknisempää ilmaisua kohti, kun myyntivaltiksi nousi paraneva äänenlaatu. Tuolloin värit koodattiin (vrt. kuva) folk-musiikille (keltainen), popille (sininen) ja jazzille (punainen). Tästä yksittäisestä mainosparista päätellen ainakin Agfalla pääteltiin, että myös genrealikoima oli siirtymässä klassi-

Nyt kasettikansa kysyy teiltä uusia AGFA SUPER COLOR värikasetteja!

Nyt ovat Agfan suositut värikasetit uudistuneet! Jokaisessa kasetissa:

- Parommat elektro-akustiset ominaisuudet uuden pigmentin ansiosta.
- Äänenlaadun parannus jokaisella nauhurilla.
- Arkistointia helpottava värikooditus. Keltainen = folk, sininen = pop, punainen = jazz. Värikoodi on vain Agfa Super Color kaseteissa. Kaikissa kolme soittopituutta.
- Helposti avattava pyörästetty kotelo.

Ilmoittelua TM:ssä

Uusista Agfa Super Color-värikaseteista on neliväri-ilmoittelua Tekniikan Maailmassa. Nostakaa siis esittelypakkaus tiskille, että kasettikansa löytää uudet Agfa Super Color-kasetit!

sesta ja kepeästä viihteestä selvästi kohden populaarimusiikin anglo- ja afroamerikkalaisia viimeisiä virtauksia.

Suomalaisten kasettimuistelijoiden kirjoitukset viittaavat siihen, että väreillä oli käyttäjille merkitystä. Enemmän kuin arkistoinnin tai luokittelun apuna väriä muistetaan kuitenkin käytetyn massatuotteen tekemisessä erityiseksi: nuori käyttäjä on halunnut oman kasettinsa olevan juuri tietyn värinen. Bulkkitavarana myytävän musiikkitalennealustan avulla tapahtuva käyttäjän persoonan ilmaiseminen on piirre, joka mitä ilmeisimmin on säilynyt nykyisiin digitaalisiin tallennemuotoihin saakka⁴⁶.

Kansitaiteen kuvaukset ja niihin liittyvä sosiaalinen muistelu on erittäin tärkeä osa *Kasettimuistot*-aineistoa. Aiheesta ei varta vasten kysytty, joten lopputulos on siksi-kin tärkeä ja osoittaa musiikkitalenteiden visuaalisten kytkösten vahvuutta ihmisten muistoissa. Käyttäjien oma toiminta harastuksensa parissa on muistoissa etusijalla. Kirjoitukset osoittavat varsin tarkkaa tietoisuutta siitä, millainen kuva- ja teksti-ilmaisu kuului yhteen musiikin ja sen eri lajien kanssa sekä siitä, millainen alusta visuaaliselle tuottamiselle c-kasetti kaiken kaikkiaan on ollut.

*”Erityistä huomiota piti kiinnittää kasetin selkämukseen joka näkyi hyllystä, mielellään niin että sen erotti kaukaa. Sisäpuolella siististi tekstattuna kipaleitten nimet ja säveltäjät, varsinkin cover-biiseistä. ... ollessani työtön turvauduin vesi- ja puuväreihin eritoten selkämüksissä ja tekstiosio siirtyi päällyskanteen. Väritys ja kuviointi riippui taas kasetin sisällöstä.”*⁴⁷

Innoituksen aiheita ja esikuvia kansitaiteen tekemisessä oli paljon, mutta joitain selkeitä kiinnekohtia vastauksista on havaittavissa. Eri musiikkigenret edellyttivät erilaisia visuaalisia toteutuksia, seikka jonka vahvistavat useat kirjoittajat. Toisaalta niin

sanottujen ”ostokasettien” tai valmiiden musiikkikasettien ulkonäköä jäljiteltiin, mikä kertoo taloudellisiin seikkoihin perustuvasta arvohierarkiasta. Valmiiden tallenteiden säännöllinen ostaminen oli mahdollista vain vähemmistölle, mutta omien äänitysten haluttiin näyttävän musiikkiteollisuuden tuotteiden kaltaisilta, erityisesti silloin, kun kyseessä oli kokonaisten albumien äänitys.

*”...raapustin mustalla tussilla värittämäni kasetin pintaan ompeluneulalla Alice Cooperin Killer levyin biisinimet, aivan kuin ostetuksa kasetissa olis ollut.”*⁴⁸

Koska kasetit olivat korjailtavissa ja muunneltavissa, niiden rakenteet saivat mielellään myös näkyä. Useille käyttäjille oli tärkeää pystyä tarkkailemaan käynnissä olevan kasetin toimintaa ja suoritettujen valintojen seurauksia.

*”Täysin läpinäkyvärunkoiset TDK:n krominauhat olivat hienointa mitä tiesimme, ne pystyi jopa ruuvaamaan auki. Niitä ostettiin 5 kpl pakkausissa Anttilasta.”*⁴⁹

TUOKSUT JA TUNTUMAT

Tuoksumuistoja on vastauksissa harvemmassa kuin muihin aisteihin liittyviä. *Kasettimuistot* on tässä useiden muiden muistitietoineistojen kaltainen. Kuten Jan Löfström on hajumuistoja tutkiessaan todennut, tuoksut voivat olla huomaamattomia ja vaikeasti sanoin kuvattavissa, minkä lisäksi ne koetaan usein kiusallisina (kulttuurisesti määrittyneen aistihierarkian mukaisesti). Useimmin muistitietoineistoissa muistellaan sellaisia tuoksujia, jotka eivät ole arjen hajumaisemassa läsnä jatkuvasti, vaan liittyvät ”tiettyyn tilanteeseen, tapahtumaan tai rituaaliin”⁵⁰. Tämä pätee pitkälti myös kasettikokemusten kohdalla.

Kasettikulttuurin tuoksut liittyvät aineistossa pääasiallisesti kahteen kiinnekoh-

taan: kulttuurisiin käytäntöihin, joita kasettien käyttö sivuaa, ja toiseksi materiaaleihin, joista itse teknologiset artefaktit koostuvat.

”Ajeltiin kylää ympäri, ja hajukuusi tuoksui. Sama toistui eri poikien, autojen ja musiikin kanssa vuosien mittaan, eli autostereot, nuoret miehet, romuauto ja kylällä pärääminen kuuluivat yhteen.”⁵¹

Autojen tuoksumailma nivoutuu hyvin monen kasettikokemuksiin. Auton keskeinen asema selittyy osin sillä, että auto on monella tapaa kuunteluformaateja säilövä paikka. Lapset ovat eri aikakausina kuunnelleet perheen autossa radiota, vanhempiensa kasetteja ja myöhemmin näiden cd-levyjä vielä siinä vaiheessa, kun laitteistoista on kotona muuten luovuttu. Nuoren ensimmäinen autokaan on harvoin ollut tuliterä hifi-ihme ja useammin käytetty peli, jonne muualle kelpaamattomat äänitallenteet päätyvät matkamusiikiksi. Auton äänentoistolaitteita ei kovin ahkerasti vaihdeta uusimpaan tekniikkaan niin kauan kuin itse kulkuneuvo toimii.

Myös maaseudun, kesän, mummolan tai kodin tuoksua mainitaan vastauksissa. Kyseessä on kokonaisvaltainen aistikokemus, jossa pyydetty, ”tilattu” muisto musiikki-kuuntelukäytännöistä avaa yhtäikaa useamman väylän aistimelliseen muistamiseen. Yksityiskohtaisimmissa vastauksissa mainitaan myös muovin, sellofaanin tai yleisemmin ”uuden kasetin” tuoksu. Tila ja sen aistimisen yksityiskohdat kuuluvat erotamattomasti yhteen.

”Olen huomannut, että musiikki tai jännittävä äänikirjankokotakin, palauttaa mieleen helposti paikan jossa sitä kuuntelin aikoinaan. Esimerkiksi aina, kun kuulen Juice Leskisen jonkun 1980-luvun lopun kappaleen radiosta, seison mielessäni ihailmassa yhtä tiettyä kohtaa lenkkipolkuni varrella, jossa kasvaa koivuja pienen pellon edustalla.”⁵²

Taktiiliset eli kosketusaistiin liittyvät muistot olivat kyselyvastauksien joukossa yllättävänkin tiheässä. Yksi syy tähän on varmaankin formaatin saatavuus hyvin nuoresta saakka – kuten eräs vastaaja toteaa: ”Epäilemättä ensikosketus c-kasetteihin on ollut niiden pureskelu”⁵³. Selvästi yleisimmin jaettu suomalaisten kosketusmuisto c-kaseteista liittyy nauhurilla radiosta äänittämiseen. Odottavien äänittäjien sormet ovat ”liipasimella”, ”namikoilla”, ”mankan painikkeilla” jne. Muistossa yhdistyy malttamaton odottelu koko ohjelman ajan sormet valmiudessa ja jännitys siitä, saisiko kappaleen talteen ilman juontajan puheita. Kuvaus toistuu läpi aineiston, kunkin vastaajan osuvimmaksi katsomassa muodossa.

Edellä luonnehdittu kokemus ei ole suomalainen kuriositeetti. Esimerkiksi saksalaisesta kasettinuorisosta kirjoitetussa artikkelissa luonnostellaan ’ylösalainen voitonmerkki’, joka jähmettyi kotiaäänittäjien rec- ja play-painikkeiden päällä valmiudessa odottaviin käsiin radion listaohjelmien ajaksi.⁵⁴ Ilmiö siis on yleinen ja sen levinneisyys suuri, mutta on todettava, että suomalaiset todella olivat 1970-luvulla erityisen ahkeria äänittämään radiosta. Esimerkiksi muiden Pohjoismaiden musiikkikäyttäjien oli tässä suhteessa suuret erot⁵⁵, joista osa toki selittyy elintason suhteellisella mataluudella. Kun suomalaisten vapaa-ajantuotteisiin käytettävissä oleva rahamäärä kasvoi, radion suhteellinen osuus laski kotiaäänittäjien käyttämissä äänityslähteissä.

Muihin taktiilisiin muistikuviin yhdistyy ennen muuta kasettitekniikan toimivuuden varmistaminen. Kelaaminen oli käyttäjille ongelmakohta useassakin mielessä: se kulutti paitsi aikaa myös paristoja suhteettoman paljon verrattuna hyötyyn (nauhan siirtäminen haluttuun kohtaan). Vaihtoehtoisia tapoja pyrittiin siksi löytämään erityisesti niissä tilanteissa, joissa oltiin sähköverkon ulottumattomissa.

Aistimellisuus yhdistettiin kasetteihin vahvasti myös mainonnan keinoin. Lähde: *Radiokauppias* 2/1973, 41.

jojen ulkopuolisilla tavoilla tuli useille rutii- ninomaista käytäntöä. Eräs vastaaja muistelee oppineensa tuntemaan laitteensa varsin syvällisesti: ”paljon käytetyn mankan oppi tuntemaan niin hyvin että osasi kelata aika tarkasti lempikappaleiden alkuun ja lop- puun”⁵⁹.

MENNEISYYDEN MERKITYKSIÄ

Harvat vastaajista keskustelevat pidemmäl- ti vastauksensa laajemmista merkityksistä itselleen, musiikkikulttuurille tai tekniselle kehitykselle. Aineiston joukossa on kuitenkin tällaisiakin kokonaisvaltaisempia analyseja. Niissä tarkastellaan oman elämän- kaaren ja yleisempien ajan ilmiöiden yhteen tai erilleen lankeamista ja tämän seurauksia. Musiikillisen maailmankuvan kasvu kaset- teja kierrättävän verkoston kautta on hyvin toistuva aihe. Monessa vastauksessa myös punnitaan kasettien avulla kaveriverkos- toissa rakennettavaa populaarikulttuurista pääomaa ja sen merkitystä kasettikäyttäjien itsetunnolle.

Kasettikäyttäjäys nähtiin helppona, vaikkei suinkaan aina vaivattomana. Vaivan- näkö kuitenkin palkittiin esimerkiksi siinä, että oma teknologinen osaaminen vahvis- tui pienten huoltotöiden yhteydessä. Niihin edullisen c-kasetin käyttäjä saattoi hyvinkin uskaltautua. Musiikki oli tarpeeksi kiinnos- tavaa, ja lisäksi sopiva motivoija teknisiin yksityiskohtiin paneutumiseen siinä toivos- sa, että oma äänitys tai huoltoa tarvitseva kasetti lopputuloksena kuulostaisi toivotun kaltaiselta:

”Kynän avulla nauhan manuaalinen kelaami- nen onnistui hyvin. Sormella pyörittäminen sattui – muistan edelleen, miten ”bakaset” tekivät sormenpäät turraksi.”⁵⁶

”Libasmuistissa on edelleen se kasetin tai- vuttelu- ja paukuttelumetodi, jolla jumittavat kasetit sai toimimaan. 60-minuuttiset toimivat yleensä hyvin, mutta 90- ja varsinkin 120-mi- nuuttiset eivät aina jaksaneet pyöriä.”⁵⁷

Kulmikas ”lyijykynä joka sopii juuri kasetin hammasratasaukkoon”⁵⁸ ja vastaavat ratkaisut edustavat arkipäivän kekseliäisyyden muotoja. Ne vaikuttavat myös varsin ylikansallisilta. Tämän artikkelin kirjoittajan konferenssiesitysten yhteydessä ovat kasettikäyttäjät kaikista maanosista tapailleet muististaan kelauskyniä ja niihin liittynyttä napakkaa ranneliikettä. Muukin tuntuma kasettiteknoologiaan fyysisinä esineinä oli tarpeen. Teknologian käsittelystä ohjekir-

”Kiivaan kasettielämän eläneenä olen tullut siihen tulokseen, että sen kautta pääsin sisälle myös tekniikan kehitykseen. Vaikka äänenlaatu tämän päivän näkökulmasta ei ollut hääppöinen, niin siinä otettiin kuitenkin ensiaskeleita äänitetallennuksessa. Olen myöhemmin työskennellyt tekniikan kanssa myös äänitepuolella, joten laitteiden ja nappuloiden kanssa vehtaaminen ei ole tuntunut vaikealta tai pelottanut, kun sitä oli barrastanut kotikutoisesti aina. Itse asiassa nuoruuteni sattui mitä oivallisimpaan aikaan niin uusien musiikkilajien kuin musiikkitekniikankin kehityksen subteen. Uudet musiikkisuuntauokset syntyivät sopivasti nuoruuteni aikana (mm. proge, uusi aalto, Suomi-rock) ja ne elettiin yksi toisensa jälkeen ja siinä sivussa kehittyi c-kasetti, vinyyli ja lopulta CD-levy. Enpä vaihtaisi aikaa.”⁶⁰

Vaikka tällainen pohdiskelu ei liitykään suoraan aistimellisiin ja tunnekokemuksiin, pidän sitä kiintoisana yhteenvetona siitä, mikä ”laitteiden ja nappuloiden kanssa vehtaamisen” merkitys on ollut ajatellen myöhempää identiteettiä teknologian käyttäjänä. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta syventyä enempää kysymykseen siitä, mikä olisi ”tietotekniikkaminuutta”⁶¹ vastaava identiteettirakennelma musiikkitekniikan käyttäjän elämässä.

Joitain kasetteja säästetään siinäkin vaiheessa, kun kuuntelu on siirtynyt muihin formaatteihin. Useimmiten tämä tapahtuu tunnesyistä. Tällaisiin visusti talletettuihin kasetteihin kuuluvat erityisen tiiviisti tiettyihin sosiaalisiin ja ihmissuhdekuvioihin liittyvät kokonaisuudet sekä kasetit, jotka sisältävät jotain niiden omistajalle korvaamatonta äänimateriaalia. Tällöin on kyseessä käyttäjän mielestä häntä itseään jotain kautta määrittävä tallenne.

Vinyylilevyjen käyttäjät pitävät kuuntelemistapahtumaa arvokkaana, ja levyillä saavat erityisiä merkityksiä myös fyysisinä artefakteina. He kohtelevat usein vinyylile-

vyä ”autenttisena” tallenteena, joka periytyy – tai tuntuu periytyvän – suoraan ajalta jona alkuperäinen äänitys on tehty.⁶²

Kasettikuuntelijoiden fyysinen kytkös musiikkisisältöön on vivahteeltaan erilainen, ainakin tämän artikkelin pohjana olevan muistitietoaineiston perusteella. Kasetit liittyvät käyttäjänsä omaan musiikilliseen elämäkertaan. Niihin ei yhdisty käytännössä juuri lainkaan arvostusta pelkinä esineinä: ne ovat tallennusaluskoja. Sen sijaan niiden arvo muodostuu käyttäjän aktiivisen toiminnan ja niihin kiinnittyneiden sosiaalisten merkityksien kautta.

Erilaiset aistimelliset elämykset liittyvät tarkastelemissani muistoissa siis hyvin harvoin kasettien herättämään esinemielitykseen, vaikka poikkeuksiakin on. Valtaosin kasetti on välittäjä ja säiliö, joka on tallentanut paitsi ääni-informaation ja visuaalisen ite-taiteen myös käyttäjänsä mielikuvat ja muistot tietystä elämänvaiheesta.

Teknologian käyttämisen muistoja tarkastellaan akateemisessa tutkimuksessa ilmeisesti varsin harvoin aistimellisestä näkökulmasta. Aistikokemusten ymmärtäminen nähdään epäilemättä tärkeänä ennen muuta niille, jotka kehittävät nykyhetken ja tulevaisuuden teknologisia sovelluksia. Muistettut aistikokemukset ovat myös varsin subjektiivista laatua ja väistävät yksiselitteisiä kielellisiä määritelmiä. Ne asettuvatkin kielellistä ilmaisua helpommin toiminnan – jopa rituaalisen toiminnan – alueelle. Kuten sosiaaliantropologi Bryan Pfaffenberger asian ilmaisee: sosioteknisten järjestelmien eräs keskeinen piirre on niiden ”hiljaisuus”, eikielellisen kommunikaation ja toimimisen merkittävyys.⁶³ Silti ja juuri siksi aistimuistot ovat tunnetasolla hyvin voimakkaita ja sävyttävät teknologiakokemusta olennaisesti, kuten kasettimuistelijoiden runsaasta ja monipuolisesta kerronnasta saimme todeta.

VTT Kaarina Kilpiö työskentelee Helsingin yliopistossa Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitoksella. Hän tutkii musiikin sosiaalishistoriaan liittyviä kysymyksiä.

Tämä artikkeli on vertaisarvioitu. *Tekniikan Waiheita* -lehti kiittää vertaisarvioijia arvokkaista kommenteista.

¹ KM 2010: nainen, Lieksa, s. 1965.

² *Suosikki* 1971.

³ Hanke on Suomen Akatemian rahoittama ja kuuluu jokapaikan tietotekniikkaa tutkivan MOTIVE-ohjelman piiriin.

⁴ Street Spirit -keskustelussa moitittiin kysymyksenasettelua, mutta myös palkintona tarjottua lempikasetin digitointia <http://www.tosviol.com/ss/viewtopic.php?pid=502030>.

⁵ SVT 2009, jossa tilastoitu käyttöä 16–74-vuotiaiden suomalaisten keskuudessa.

⁶ Esimerkiksi ”Kasettien kertomaa”, ”Kasetit meidän perheessä”, ”Muistelmia c-kasetista”.

⁷ Perlman 2004, 804.

⁸ KM 2010: mies, Tampere, s. 1981.

⁹ Vaikka formaatti lanseerattiin jo 1963, pysyivät markkinat Suomessa hiljaisina vielä 1960-luvun ajan. Tämä liittyi kotitalouksien muihin tuolloisiin hankintoihin ja kuunteluformaattien väliseen kilpailuun; tästä tarkemmin Kilpiö & Uimonen 2010. Vasta seuraava vuosikymmen oli suomalaisen musiikkikulttuurin kannalta varsinaista muutosaikaa.

¹⁰ Ks. esim. Knuuttila 1984, 142–144; Holbrook & Schindler 1989; von Feilitzen & Roe 1992; Karttunen 1992, 76.

¹¹ Ks. esim. Kempainen 2011, 123, 219–221.

¹² Teknologian se osa, jonka avulla ja kautta käyttäjä tuotetta käyttää. Esineellisen puolen lisäksi tähän kuuluvat myös tiedot ja taidot tuotteen käyttöön liittyen.

¹³ Suominen 2007.

¹⁴ Löfström 2010, 15.

¹⁵ Salmi 2000, 56–58.

¹⁶ KM 2010: mies, Vantaa, s. 1967.

¹⁷ KM 2010: nainen, Kihniö, s. 1971.

¹⁸ Yochim & Biddinger 2008, 183.

¹⁹ KM 2010: nainen, Alavus–Jyväskylä–Säynätsalo, s. 1956.

²⁰ KM 2010: mies, Rovaniemi, s. 1973.

²¹ Lindsay 2003.

²² KM 2010: mies, Tampere/Keuruu, s. 1970.

²³ Saunio 1977, 33.

²⁴ Saunio 1977, 41–46.

²⁵ Kuuntelukokemus on tulkinnanvarainen keskustelunaihe myös hifistien piirissä, missä kysymys äänentoiston uskollisuudesta on varsin tärkeä. Esimerkiksi Marc Perlman (2004) toteaa, että kuun-

telijan omaa kokemusta korostavat ”kultakorvat” pitävät parhaana todisteena omaa kuuntelukokemustaan ja hylkäävät ”mittarimiesten” tulokset.

²⁶ KM 2010: nainen, Kokkola, s. 1988.

²⁷ KM 2010: mies, Helsinki, s. 1980.

²⁸ Middleton 1990, 83.

²⁹ KM 2010: nainen, Elimäki, s. 1975.

³⁰ KM 2010: mies, Espoo, s. 1987.

³¹ KM 2010: mies, Seinäjoki, s. 1986.

³² Aaltonen 2004, 108. Modeemin yhteysääni lienee varsin yleismaailmallinen äänisignaali tietystä teknologian (ja arkielämän) vaiheesta. Sitä on esimerkiksi ladattu paljon Youtube-videopalveluun erilaisina audiovisuaalisina versioina, nähtävästi nostalgisia ja elämyksellisiä tarkoituksia varten.

³³ KM 2010: mies, Lapinlahti, s. 1968.

³⁴ Radiokauppias 1969.

³⁵ KM 2010: mies, Helsinki, s. 1961.

³⁶ KM 2010: nainen, Helsinki, s. 1962.

³⁷ KM 2010: nainen, Helsinki, s. 1936.

³⁸ *Sterne* 2003, 294, 308.

³⁹ KM 2010: mies, Kirkkonummi, s. 1977.

⁴⁰ KM 2010: nainen, Askola, s. 1976.

⁴¹ KM 2010: nainen, Muhos, s. 1978.

⁴² KM 2010: nainen, Kemi, s. 1953.

⁴³ KM 2010: mies, Kokkola, s. 1961.

⁴⁴ KM 2010: mies, Oulu, s. 1966.

⁴⁵ Radiokauppias 3/1973, 55.

⁴⁶ Vrt. Kilpiö & Lehtinen 2011.

⁴⁷ KM 2010: mies, Mikkeli, s. 1955.

⁴⁸ KM 2010: mies, Yläne, s. 1962.

⁴⁹ KM 2010: nainen, Helsinki, s. 1962.

⁵⁰ Löfström 2000, 241–2.

⁵¹ KM 2010: nainen, Jämsänkoski, s. 1975.

⁵² KM 2010: nainen, Siikainen, s. 1965.

⁵³ KM 2010: mies, Jyväskylä, s. 1983.

⁵⁴ Baßler 2003, 28.

⁵⁵ Vrt. Teosto 1980.

⁵⁶ KM 2010: nainen, Pihlpuudas, s. 1980.

⁵⁷ KM 2010: mies, Leppävirta, s. 1963.

⁵⁸ KM 2010: mies, Turku, s. 1961.

⁵⁹ KM 2010: mies, Simo, s. 1978.

⁶⁰ KM 2010: nainen, Kitee, s. 1961.

⁶¹ vrt. Talja 2003.

⁶² Davis 2007, 226.

⁶³ Pfaffenberger 1992, 501.

LÄHTEET

Arkistolähteet

KM 2010: Kasettimuistot, MusiQUITOUS-tutkimushankkeen ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran muistitietokeruu huhti–syyskuussa 2010. Kansanperinteen Arkisto, Tampereen yliopisto.

Teosto (1980): *Gallup survey concerning the music recording habits in Finland, Sweden, Norway and Denmark*. Teosto, NCB, Nordic Groups of IFP.

Aikalaislähteet

Radiokauppias. Radioliikkeiden Liitto r.y.:n tiedotuslehti (1969 tammikuu) Kasettinauhuri..., s.16.

Radiokauppias 2/1973 "Se mattaselkäinen" (Suomen 3M:n mainos), s. 41.

Radiokauppias 7/1976 "Nyt kasettikansa kysyy teiltä uusia AGFA SUPERCOLOR kasetteja!" (Agfan mainos), s. 45.

Radiokauppias 7/1976 "Tutustu neljään erityyppiiseen kasettiin, joista erilaiset äänittäjät löytävät omansa" (Audio Magnetics -mainos), ss. 132–133.

SAUNIO, Ilpo. Levy vai kasetti? *HiFi – Stereo – Väri-TV Valintaopas* 78, ss. 33–56. Radioliikkeiden liitto. Hyvinkää 1977.

Suosikki (11/1971): Tekniikan maailma (julkaisun mainos). "Vertailimme kasettinauhureita".

Tutkimuskirjallisuus

AALTONEN, Satu. *Tunteita, tulkintoja ja tietotekniikkaa. "Milloin kuulit ensimmäistä kertaa tietokoneista?" -kyselyn tuloksia*. Turun yliopisto, Turku, 2004.

BABLER, Moritz. Was bin ich? Die Antwort der Mix-Tapes. *VOKUS. Volkskundlich-kulturwissenschaftliche Schriften*. 2 (2003), ss. 28–36.

DAVIS, John. Going Analog. Vinylphiles and the Consumption of the "Obsolete" Vinyl Record. Charles Acland (ed.) *Residual Media*. University of Minnesota Press, 2007, ss. 222–236.

HOLBROOK, Morris B. & SCHINDLER, Robert M. Some Exploratory Findings on the Development of Musical Tastes. *Journal of Consumer Research*, 1989 vol. 16 nr. 1, ss. 119–124.

KARTTUNEN, Sanna. Musiikki kulttuurisessa tietoisuudessa: Kulttuuriset musiikkiskeemat musiikkikirjastonhoitajien puheessa. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja, 1992.

KILPIÖ, Kaarina & UIMONEN, Heikki. Kulkee mukana eikä maksa paljon – kuinka c-kasetti muutti äänimaisemaa. *Historiallinen Aikakauskirja* 3/2010, ss. 329–341. http://pro.tsv.fi/haik/artKilpio_korj.pdf

KILPIÖ, Kaarina & LEHTINEN, Vilma. Bulkista uniikkisi. Merkitystä massatuotettuihin musiikkisäiliö-

hin. *Media & Viestintä* 4/2011 (yleisö-teemanumero). Tulossa.

KNUUTTILA, Seppo. Mitä sivakkalaiset itsestään kertovat – kansanomaisen historian tutkimuskoe. *Yhteiskunta kylässä. Tutkimuksia Sivakasta ja Rasimäestä*. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja n:o 61, ss. 131–155.

LINDSAY, Christina. From the Shadows: Users as Designers, Producers, Marketers, Distributors, and Technical Support. Oudshoorn, Nelly & Pinch, Trevor (toim.) *How Users Matter. The Co-Construction of Users and Technology*. MIT Press, 2003, ss. 29–50.

LÖFSTRÖM, Jan. Lapsuuden hajut, vanhempien tuoksut. Lönnqvist, Bo (toim.) *Arjen säikeet – aikakuvia arkielämään, sivilisaatioon ja kansankulttuuriin*. Etnografia 3, Jyväskylä: Atena, 2000, ss. 234–254.

MIDDLETON, Richard. *Studying Popular Music*. Philadelphia: Open University Press, 1990.

PERLMAN, Marc. Golden Ears and Meter Readers: The Contest for Epistemic Authority in Audio-philosophy. *Social Studies of Science* Vol. 34, No. 5, Oct. 2004, ss. 783–807.

PFaffenBERGER, Bryan. Social Anthropology of Technology. *Annual Review of Anthropology* 1992, 21, 22. 491–516.

SALMI, Hannu. Onko tuoksulla ja äänillä menneisyys? Aistien historia tutkimuskohteena. *Tiede&Edistys* 1/2000, ss. 52–60.

STERNE, Jonathan. *The Audible Past. Cultural Origins of Sound Reproduction*. Duke University Press, 2003.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tieto- ja viestintätieteiden käyttö, Internetin käytön yleisyys iän mukaan 2009, %-osuus väestöstä. Helsinki: Tilastokeskus, 2009 [viitattu: 10.10.2011]. http://www.stat.fi/til/sutivi/2009/sutivi_2009_2009-09-08_kuv_001.html.

SUOMINEN, Jaakko. *Tietokoneen takapuoli. Kirjoituksia teknologisesta mielihyvästä*. Blogikirja ja sähköinen opetusmateriaali. 2007 [viitattu: 1.8.2011]. <http://jaasuo.wordpress.com/tietokoneen-takapuoli/johdanto-mielihyva-etuualle/>.

TALJA, Sanna. Tietotekniikkaminuus – miten se rakentuu? Talja, Sanna & Tuuva, Sari (toim.) *Tietotekniikkasuhteet. Kulttuurinen näkökulma*. Tietolipas 196. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2003, ss.13–40.

VON FEILITZEN, Cecilia & ROE, Keith. Eavesdropping on Adolescence. An Exploratory Study of Music Listening Among Children. *Communications*. Volume 17, Issue 2, ss. 225–244.

YOCHIM, Emily Chivers & BIDDINGER, Megan. 'It kind of gives you that vintage feel': vinyl records and the trope of death. *Media, Culture & Society* 2008, Vol. 30(2), ss. 183–195. <http://mcs.sagepub.com/content/30/2/183>, 11.10.2011.